

BLAŽ KUMERDEJ

BRANKO SLANOVIC

V letošnjem letu je minilo 250 let, odkar je bil rojen Blaž Kumerdej, veliki Blejec, šolnik in filolog. Bil je med prvimi Slovenci, ki so želeli obravnavati svoj materin jezik z izhodišča izrazite prerodne miselnosti. V njegovi zapuščini ne bomo našli veliko natisnjene, toliko bolj pa je obsežna rokopisna zapuščina. Za marsikaterega teh rokopisov je nepopisna škoda, da ni bil tiskan, saj so med njimi dela z izrazito prerodno vsebino, ki bi bila tako dostopna širši javnosti in bi bila tako tudi mnogo bolj odmevna. Vendar so bili ti rokopisi, ki jih je hranil po Kumerdejevi smrti Žiga Zois (zlasti predgovori in slovarsko gradivo), pomembno gradivo za študij jezikoslovja Valentinu Vodniku, Jerneju Kopitarju in drugim slovenskim jezikoslovcem takratnega časa.

Namen tega zapisa ni pisati podrobno o delih Blaža Kumerdeja, kajti to bi bilo preobširno, pač pa napisati nekaj o izvoru njegovega rodu, o prednikih, o rojstvu, trpljenju in smrti njegove družine in njega samega. Vendar, preden preidemo na to, je kljub vsemu potrebno predstaviti Blaža Kumerdeja vsaj z nekaj stavki, kot ga predstavlja slovenska literarna zgodovina, ki ga uvršča na častno mesto v zgodovini slovenskega preroda kljub temu, da mu pripisuje nekatere negativne lastnosti pri delu. Ne navaja pa vzrokov za to, ki so, seveda, obstajali. Nihče se pač ni poglobljaj v to, čeprav bi bilo potrebno osvetliti tudi te vzroke. Prav tu pa dela Blažu Kumerdeju zgodovina krivico, saj je dolžnost zgodovine odkrivati tudi vzroke za neko zgodovinsko trditev. Ker niti do danes ni poskušal nihče popraviti te krivice, bomo poskušali to storiti v tem zapisu, poleg tega pa ga iztrgati pozabi, v katero ga je prav ta zgodovina pahnila po njegovi smrti s svojim kulturnim molkom.

Ob predstavitvi Blaža Kumerdeja kot slovenskega preroditelja bi bilo potrebno omeniti njegov »domoljubni načrt« in v zvezi s tem osvetliti njegovo častno mesto v slovenskem prerodu.

Okoli l. 1771 je Blaž Kumerdej končal svoje študije na Dunaju in postal »doktor svobodnih umetnosti in filozofije«. Ostal je v prestolnici, kjer je poučeval na viteški akademiji za vzgojo diplomatov v Orientu. Tu je videl tudi prve uspehe nove dunajske normalke. Opazil je splošno zanimanje za šolstvo v vseh avstrijskih deželah. *Takrat je bil Kumerdej prvi Slovenec s točnim načrtom, kako spremeniti v novi »nemški« šoli na Kranjskem jezikovno prakso v korist slovensčini. Tako je Kumerdej izdelal na Dunaju na pomlad l. 1773 »domoljubni načrt, kako bi se dalo kranjsko prebivalstvo najuspešneje poučevati v pisanju in čitanju«.* Kljub temu, da Kumerdej ni hotel odpraviti iz osnovne šole nemščino, so bile ostale točke »domoljubnega načrta«, s katerimi je želel pridobiti vladu, prav nezaslišana novost.

Te točke so bile: *prirediti slovenski abecednik; posloveniti šolske knjige oziroma sestaviti in izdati nove, slovenske izdaje. Slovenci naj se učijo tudi v šoli pisati in čitati v slovenskem jeziku. Vlada naj »spravi domački jezik v sklad s hrvaščino, dalmatinščino in drugimi sorodnimi jeziki, kajti naloga nove šole na Kranjskem bi morala biti, da bi se naučili kmetje poleg materinščine tudi nemščine in nekaterih (slovensčini) najsorodnejših narečij, npr. hrvaščine, dalmatinščine in poljščine.«* Taka je bila prva slovenska prerodna manifestacija, naslovljena naravnost na vladu in je opozarjala na obstoj nove, slovenske miselnosti. S tem so bili prisiljeni tudi mnogi Slovenci k presoji o važnosti vsebine prerodnega programa. Kumerdeju je njegov načrt pripomogel, da je postal ravnatelj normalke, ki jo je odprl jeseni l. 1775. Takrat je na Kranjskem že tudi obstajala *šolska komisija, katere član je bil tudi sam. Uspeh »načrta« je bil že v tem, da je bil problem aktualiziran.* Res, da ni bil uspeh že kar popoln, vendar pa je vlada vsaj za začetek upoštevala tisto o slovenskih šolskih knjigah, kar izpričuje nalog, ki ga je izdala vlada 26. maja l. 1776 in določa poslovenjenje novega šolskega reda, za prevajalca pa določa Blaža Kumerdeja. *S tem je torej pred več kot 200 leti takratna avstrijska cesarska vlada potrdila uvedbo slovensčine v slovenskih šolah na Kranjskem.* Komu gre zasluga za to, seveda ni vprašljivo. Vsekakor segajo v ta čas prvi resni začetki znanstvenega delovanja na področju slovenskega jezikoslovja, pri čemer ima Blaž Kumerdej vsekakor svoj vplivni delež.

Če poskusimo opredeliti njegovo častno mesto v zgodovini slovenskega preroda, tedaj moramo vedeti, da mu zgodovina poleg zgoraj navedenih zaslug priznava tudi naslednje: *pospeševal je prerod z organizacijo prve prerodne družbe in z usmeritvijo obnovljene »akademije operozov«, prvi je opozarjal na komuniciranje z drugimi Slovani; prizadeval si je za ustalitev literarnega jezika in pravopisa na naprednejši osnovi, kot je bila tista njegovega predhodnika o. Marka Pohlina. Bil je spreten oblikovalec prerodnih manifestacij, ki je v svoji okolici najmanj 20 let širil prerodno zanimanje.*

Nesporno so to pomembna dejstva, ki predstavljajo življenjsko delo Blaža Kumerdeja v času njegovega literarnega snovanja. Vsekakor so naštetá dejstva premočna, če jih vzporedimo z nekaterimi očitki literarne zgodovine, kot so zaostalost filološke metode, pomanjkanje smotrne prerodne borbe v času službovanja v domovini in prešibek čut za čistost materinega jezika in doslednost pravopisa.

Iz vsega povedanega sledi, da je bil Blaž Kumerdej *prvi Slovenec, ki je zaoral v ledino slovenskega šolstva na Kranjskem, s tem pa tudi slovenskega jezika, ki*

mu je poskušal dati na osnovi svojih filoloških študij ustaljeno literarno in pravopisno podobo. Očitki literarne zgodovine ne bi smeli zasenčiti vrednosti dela velikega Blejca! Ali pa so prav ti očitki krivi, da so slovenski literarni zgodovinarji dopustili, da je skoraj povsem utonil v pozabo?

Poskusimo osvetliti Blaža Kumerdeja kot človeka, saj tega ni storil do danes nihče. Res je, da o tem vemo zelo malo, skoraj nič. Njegova dela namreč ne povedo ničesar o tem, torej je bilo potrebno poiskati prvo sled in nadaljevati po njej. Izsledki o njegovem življenju so logični sklepi, ki jih potrjujejo listine, kolikor so mi bile na voljo.

Začnimo torej z rojstvom. Blaž Kumerdej je bil rojen v Zagoricah (Auriz) na Bledu, pri »Sk(e)bletu« oziroma pri »Sk(u)bletu« na poznejši hišni številki 28. Hišne številke so pričeli vpisovati v krstne knjige v blejski župniji šele s 1. oktobrom l. 1770. To je razvidno tudi iz samih krstnih knjig tistega časa. Sicer so njegovi rojstni podatki naslednji: *Ex Auriz* — tu rojen 27. januarja l. 1738, po polnoči in prav tam krščen, očetu Mihaelu Cumerdej in ženi Mariji zakonski sin Blasius, ki sem ga krstil (ob navzočnosti) Joanne Soklič, Margarete Ferjanke, jaz (krščen po meni) Nicolao(us) Josepho(us) Killer, župnik(-u). To so preverjeni podatki iz krstne knjige blejske župnije v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani (krstna knjiga župnije sv. Martina na Bledu od 11. februarja 1730 do vključno 30. decembra l. 1740).

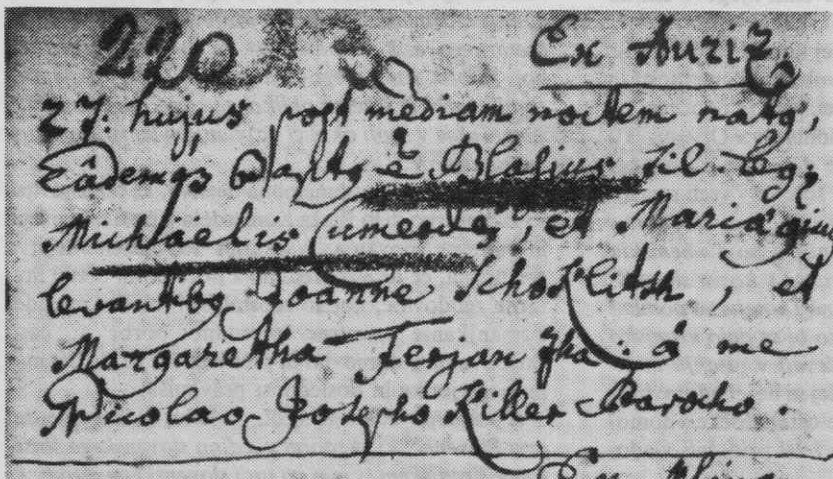
Zakaj navajam te podatke tako natančno? V Slovenskem biografskem leksikonu so namreč ti podatki naslednji: Kumerdej Blaž, šolnik, filolog in prosvetitelj, r. 27. febr. 1738 v Zagorici pri Bledu. To je na strani 583. Slov. biogr. leksikona. *Predvsem ni bil rojen v februarju, temveč v januarju.* Druga napaka je »... v Zagorici pri Bledu«. Ime »Auriz« v krstni knjigi je ime naselja Zagorice in ne Zagorica, kot sledi iz leksikonske navedbe. Razen tega Zagorice niso pri Bledu, ampak na Bledu, saj sestavljajo skupno z drugimi naselji Bled, ki sicer sam za sebe kot naselje ne obstaja in je torej skupno ime za naselja Zagorice,

Želeče, Mlino z Zazerom, Grad, Rečica, Zaka. Iz tega torej sledi, da je bil Blaž Kumerdej rojen 27. januarja 1738 v Zagoricah na Bledu.

Če si ogledamo nekoliko zgodovino rojstne hiše Blaža Kumerdeja in rodov, ki so v njej živeli, smo navezani spet na že omenjene arhivske vire krstnih in mrliških knjig blejske župnije pa tudi na ustna (rodovna) izročila.

Starost rojstne hiše, nekdanja številka Zagorice 28, danes Zagoriška 18, je težko ugotovljiva, kajti taka, kot je danes, gotovo ni bila pred tremi stoletji in več, kajti rod Skubletov ali Skebletov se pojavlja že v najstarejših krstnih knjigah iz l. 1670 in se konča o. l. 1805. Prvotna stavba je bila vsekakor nižja in je bila dodelana verjetno že po odhodu B. Kumerdeja z Bleda. Zadnja popravila oziroma predelave so bile o. l. 1940 in to delno notranjost, predvsem sobe nad kuhinjo in zunanja vrata. Danes je to v pritličju zidana, nadstropna stavba z lesenim gankom zgoraj. Na dobo baroka nas spominjajo okenski okviri iz zelenega kamna, mreže na njih pa na 2. pol. 19. stoletja. Dvoriščna fasada ima zamik. Vhod ima polkrožen portal iz zelenega kamna in ni dekorativno obdelan. Morda spada v 19. stoletje. Okna na dvoriščni strani so prav tako iz zelenega kamna. Na cestni fasadi je v niši freska »Marijinega kronanja«, ki je slikana v layerski tradiciji. Z gospodarskim poslopjem sestavlja hiša s treh strani zaprto dvorišče, ki ga delno zapira še s četrte strani zid ob cesti, tako da vodi s ceste na dvorišče odprt prehod, dovolj širok za kmečki vprežni voz (»lojtrnek«) ali za manjši kamion. Stavba je kmečka domačija, ki pa, žal, izgublja svoj status po smrti zadnjega gospodarja-kmeta Franca Medje, ki je umrl 29. 9. 1981. Baje je bila v hiši nekaj časa tudi blejska šola. Ohranjena je bila celo šolska klop, ki pa so jo, žal, uničili.

Če naj napišemo še nekaj besed o rodovih na tej domačiji, moram zapisati, da so podatki sicer nepopolni, vendar kolikor so mi bili na voljo, so točni in bodo dobro služili temu, da bomo dobili vsaj imena gospodarjev in s tem tudi izvor domačega »hišnega«

Iz krstne knjige župnije Bled 1730—1740: vpis Blaža Kumerdeja 27. 1. 1738. (Nadškofijski arhiv v Ljubljani, matice).

Kumerdejeva domačija v Zagoricah na Bledu.

imena, ki je ostalo vse do danes: *pri Skbletu*. Gospodarji so se ukvarjali s kmetijstvom, tako tudi tisti, ki je gospodaril v času rojstva B. Kumerdeja, to je, v letu 1738. Ta gospodar je bil *Matija Skuble*, ki je umrl 18. februarja leta 1755. Pri tem moram pripomniti, da so krstivci (duhovniki) pisali v krstnih knjigah ta priimek na dva načina, in sicer nekateri *Skuble*, drugi pa *Skeble*. Dejstvo pa je, da so bili to ljudje istega rodu. Matijo je nasledil kot gospodar *njegov sin, čigar imena pa ne vemo*. Znano pa je, da je bil to *zadnji gospodar s priimkom Skuble*. Moških potomcev torej ni zapustil, zato se je priženil na domačijo *Andrej Medja iz Srednje vasi v Bohinju*. Poročil se je z *Ano Skuble* o. 1805.

To je torej letnica, ko se je spremenil priimek pri hiši, ko je prišel prvi s priimkom *Medja*, ki se je obdržal do danes. Kljub temu pa je ostal priimek prejšnjih gospodarjev še do danes kot »hišno« ime »*Skuble*«. Kot izpričujejo že omenjene krstne knjige, *se je rodil Andreju Medji in Ani roj. Skuble* prvorojenec *Jožef 18. marca 1807*, vendar je umrl, star eno leto in pol. Tako je nasledil Andreja Medjo kot gospodarja *sin, oziroma Jožefov brat Anton*, ki je bil *rojen o. l. 1815*, temu je sledil *sin Tomaž, roj. l. 1852*, umrl l. 1936, njemu pa *sin Jožef, roj. 20. marca 1887* (skoraj do dneva točno, po 80. letih, kakor prvi, na tej domačiji rojeni Medja tudi z imenom *Jožef*), umrl pa je 1. novembra 1968. Njemu je sledil *sin Franc, roj. 11. avgusta 1919*, ki je umrl 29. septembra 1981. Z njim je umrl tudi zadnji Medja na »*Skbletovi*« domačiji, ki je še kmetoval. Edini in zadnji moški potomec je sin pokojnega *Franc Medje, Jožef*, ki pa se ne ukvarja s kmetijstvom. Lastnik domačije je Franceva vdova, *Mara, rojena Cuznar*, ki se po moževi smrti tudi ni več ukvarjala s kmetijstvom zaradi bolehnosti. Ker sta s pokojnim možem zgradila v bližini novo hišo, se je preselila z njim tja, sicer pa stanuje na doma-

čiji pri »*Skbletu*« tuja stranka. Toliko torej o rojstni hiši *Blaža Kumerdeja* in o njeni zgodovini. Kakih drugih virov o tem pa, žal ni.

O prednikih *Blaža Kumerdeja* in o izvoru rodu *Kumerdejev* je podrobneje obdelano v razlagi k rodovniku *Kumerdejev* in v samem rodovniku, zato o tem ne bom pisal tu.

Blaž je bil tretjerojeni otrok *Mihaela* in *Marije Kumerdej*. Poleg njega so bili še prvorojeni *Jernej*, drugi je bil *Janez*, četrta pa sestra *Elizabeta*. Prva šola, ki jo je obiskoval *Blaž*, je bila gotovo blejska šola na takratni »*Proštiji*«. Na tem mestu je danes hotel »*Vila Bled*«, pred tem pa je zgradil knez *Windischgrätz* dvorec, poznejši »*Suvobor*«, nekdanjo letno rezidenco *Karadorčevičev*, ki je bil pozneje porušen in tam zgrajen omenjeni hotel »*Vila Bled*«.

O tej predjožefinski šoli piše *Franc Gornik* v svoji knjigi »*Bled v fevdalni dobi*« na strani 156, pri čemer navaja med viri arhiv blejske župnije v ljubljanskem škofijskem arhivu. Sicer pa piše *Gornik* v istem delu na strani 155, da je obstajala na Bledu cerkvena šola že kmalu po letu 1400. Tu navaja *Gornik* kot vir ljubljanski škofijski arhiv fasc. 14. Tako je torej hodil *Blaž Kumerdej* 2 km daleč iz Zagoric na »*Proštijo*« nabirat prvo šolsko učenost. Kot je razvidno iz že omenjenih *Gornikovih* virov, je bila blejska šola zelo uspešna. Ni pa znano, koliko časa je to šolo obiskoval *Blaž Kumerdej*. Vemo le, da je študiral v Ljubljani o. 1750 do 1757, torej od svojega 12. do 19. leta, gimnazijo.

Zanimivo bi bilo ugotoviti, kdo je mladega *Blaža* vzpodbujal in mu omogočil študije v Ljubljani in nato na Dunaju. Ker je bila blejska šola cerkvena, je gotovo kdo izmed blejskih duhovnikov opazil *Blažev* nadarjenost. Morda je bil to otoški kaplan *Gliha*, pri katerem so že po *Kumerdejevem* odhodu v Ljubljano stanovali nekateri dijaki, kot omenja *Gornik* v svoji

knjigi na strani 156. Ni preveč prepričljivo, da bi oče Mihael razpolagal s tolikimi finančnimi sredstvi, da bi mogel poleg preživljanja še treh otrok študirati še Blaža. Sicer pa vemo, da je Blaž študiral tudi bogoslovje in je kar razumljivo, da ga je pri študiju podpirala duhovščina, ki je pravzaprav takrat edina pomagala fantom preprostih družin do boljšega kosa kruha. Tako je Blaž nadaljeval s študiji, in sicer od l. 1757 do 1759 ali 1760 filozofijo in vsaj v letih 1761 do 1762 teologijo. Šolanje je nadaljeval na Dunaju, kjer se je vpisal na pravo l. 1767.

Po končanih študijih, to je bilo ok. 1771, je postal *doktor svobodnih umetnosti in filozofije* in je ostal na Dunaju kot predavatelj na orientalni akademiji. Vendar so Kumerdeja že zelo zgodaj prevzela razsvetljenska gesla, sicer pa je že tudi sam »želel obravnati materin jezik«. To se je dogajalo, ko mu je bilo 24 let, vsekakor pa pred sprejemom prvih redov v ljubljanskem bogoslovju, to je, pred 10. aprilom l. 1762. (Vse navedbe o Kumerdejevem šolanju, razen osnovnošolskih, so iz Slov. biograf. leksikona na strani 583, kjer je Kumerdej obravnavan.)

Po končanih študijah na Dunaju je, kot smo že omenili, predložil avstrijski cesarski vladi »domoljubni načrt« na pomlad l. 1773. Že oktobra v istem letu ga je imenovala cesarica Marija Terezija zaradi njegove gorečnosti za kranjsko osnovno šolstvo za ravnatelja ljubljanske normalke, vendar je še ostal nekaj časa na Dunaju, kjer si je ogledal tamkajšnje normalke. V Ljubljano se je vrnil isto leto, to je v novembru l. 1773.

Kot vemo, je Blaž Kumerdej odšel z Bleda v Ljubljano, ko je bil star 12 let, torej l. 1750. Ker ni nihče zapisal, kje je Blaž stanoval v času šolanja v Ljubljani, poskusimo razrešiti to uganko s pomočjo tega, kar nam je znano iz arhivskih listin ter krstnih in mrliških knjig. Ob prelistavanju mrliških knjig v arhivu župnije sv. Petra v Ljubljani, v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani sem našel na zaznamek, da je pri Blažu Kumerdeju *umrla 7. oktobra l. 1773 Barbara Kumerdej*. Ker pa v rodovniku Kumerdejev od najstarejših podatkov v krstnih knjigah do tega datuma ni nobene Barbare, je edina možnost, da je bila to *Blaževa teta, vdova po njegovem stricu Jernejju*, ki je bil rojen l. 1691 na Mlinem na Bledu. Ker je bila brez otrok in je verjetno ovdovela že okrog l. 1750, se je najbrž odločila, da bo skrbela za svojega nečaka, Blaža, pa se je morda zato tudi odselila v Ljubljano. Možno je tudi to, da je bila sama iz premožne družine, preden se je poročila z Blaževim stricem Jernejem. Seveda, tudi ni izključeno, da je živela s pokojnim možem v Ljubljani že pred prihodom njenega nečaka Blaža v ljubljanske šole. Verjetno se je Blaž stalno zadrževal pri teti Barbari med počitnicami, tudi v času svojega dunajskega šolanja, in je na Bled zahajal bolj poredko. Pri vsem tem pa obstaja tudi možnost, da je bival ob prihodu v Ljubljano pri zakoncih (stricu in teti) Jernejju in Barbari Kumerdej in sta ga razen duhovščine morda podpirala tudi ta dva. Vsekakor ni izključeno, da je teta Barbara svojih 23

let skrbela za Blaža Kumerdeja, torej do svoje smrti l. 1773. V tem letu se je Blaž tudi za stalno vrnil v Ljubljano kot ravnatelj prve ljubljanske normalke. Ob svoji smrti je bila teta Barbara stara 70 let. Znano je tudi, da je bil stric barona Žige Zoisa, Josef Sigismund Kappus, zelo naklonjen Blažu Kumerdeju in mu je omogočil študij na Dunaju.

Kot že rečeno, ne bomo podrobno opisovali njegovega delovanja v Ljubljani in v Celju, pa spet v Ljubljani. O njegovem literarnem delu je kar dosti zapisa-nega v literarni zgodovini, če izvzamemo njegove rokopise, ki jih hrani NUK v Ljubljani.

Namen tega zapisa je v nadaljevanju, kot je že tudi omenjeno v začetku, predstaviti Blaža Kumerdeja kot zrelega človeka, zakonskega tovariša, očeta. S tem pa se začenja tudi tragika njegove nadaljnje življenjske poti in njenega konca. Ob smrti tete Barbare je bil Blaž v 36. letu. Izgubil je pravzaprav edinega sorodnika in gospodinjjo. Tako je taval osamljen okrog in se hranil deloma v gostilnah, zelo verjetno pa tudi pri baronu Žigi Zoisu, mecenu in pozneje osrednji osebnosti slovenskega preroda, kjer si je stalno izposojeval knjige iz njegove knjižnice in bil pozneje, vsaj l. 1784, tudi baronov »amanuensis« z letno plačo 100 goldinarjev.

Znano je, da je bil oče Žige Zoisa v Ljubljano priseljeni Italijan, ki si je s sijajno trgovsko kariero pridobil precejšnje premoženje. Bogastvo mu je tudi omogočilo, da si je kupil plemiški, baronski naslov, ki ga je podedoval tudi sin Žiga. Zelo verjetno je, da so bili pri Zoisovih dokaj pogosti gostje tudi drugi, v Ljubljano priseljeni Italijani, zlasti trgovci. Med temi je bil, seveda, tudi trgovec *de Garzoni* s svojo družino. Kot je razvidno iz dostavka *de* pred priimkom Garzoni, je moral biti trgovec precej premožen, saj je najbrž prišel do plemiškega naslova enako kakor oče Žige Zoisa, z denarjem. Kot že omenjeno, je bil Blaž Kumerdej stalni gost pri baronu Žigi Zoisu. Slednji je gotovo predstavil de Garzonijem svojega prijatelja Kumerdeja. Tako je Blaž spoznal de Garzonijeve in tudi eno izmed hčera, *Marijo Ano*, s katero se je poročil, star blizu 39 let, pred l. 1777. Kdaj se je točno poročil, ni znano, vendar pa je bila njegova žena, Marija Ana, ob rojstvu prvega njunega otroka, Jožefa Vincenca, ki se je rodil l. 1777, dokaj mlada, saj je mogla imeti največ 20 let. Rojena je bila namreč leta 1757, računano po podatkih o njeni starosti ob smrti (35 let) v mrliški knjigi župnije sv. Petra v Ljubljani iz l. 1792 (v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani). S poroko si je Kumerdej vsekakor želel ustvariti urejeno družinsko življenje. Vendar vse kaže, da je pričel doživljati svojo tragedijo kot človek prav skupaj s svojo ženo, ki mu je rodila v prvih sedmih letih in pol šestero otrok. Kaj se je torej dogajalo?

Omenili smo že, da je bil prvi njun otrok sin *Vincenc Jožef*, ki je bil rojen l. 1777. *Vendar mu je bilo usojeno živeti le tri leta*. Bil je izmed šestero otrok edini moški potomec. Še ko je bil deček živ, je bila rojena prva izmed deklic, *Marija Ana Antonija*, ki pa je tudi *umrla*, in sicer l. 1782, *stara komaj 2 leti in pol*.

Tretja je bila l. 1780 rojena Ana Sabina; dve leti pozneje, l. 1782 pa Marija Ana. Peti otrok je bila prav tako deklica, l. 1783 rojena Carolina, ki je umrla stara sedem dni manj kot eno leto, v l. 1784. Približno čez tri mesece po Carolinini smrti, v začetku l. 1785, je bil rojen zadnji izmed otrok, tudi deklica, Maria Emerentiana.

Res je, da sem mogel ugotoviti s pomočjo krstnih in mrliških knjig župnije sv. Petra in župnije sv. Nikolaja v Ljubljani (vse v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani), smrtne podatke le za troje otrok (Jožefa Vincenca, Marijo Ano Antonijo in Carolino), medtem ko za ostale tri (Ano Sabino, Marijo Ano in Marijo Emerentiano) razen krstnih podatkov nisem mogel najti nobenih drugih. Dopustna je možnost, da so ti podatki iz kakršnihkoli razlogov izostali in niso bili vpisani, ali pa so bila mesta, kjer so bili vpisani, nečitljiva in zabrisana, saj je takih mest v teh knjigah kar dosti. Upravičeno pa trdim, da so tudi te tri deklice umrle v zgodnji otroški dobi. K temu me navaja dejstvo, da se pri vseh treh ponavljata imeni Marija in Ana, razen pri Carolini. Dokaj pogost pojav v krstnih knjigah tiste dobe je namreč, da so novorojenčki »podedovali« ime svojega, pred njim umrlega brata oziroma sestre. To pa se vsekakor kaže tudi pri deklicah Blaža Kumerdeja. Da tudi zadnji, *Mariji Emerentiani*, ni prizanesla smrt v zgodnji otroški dobi, bi se dalo sklepati tudi po tem, da bi bila ta stara ob smrti Blaža Kumerdeja v l. 1805 dvajset let in bi verjetno vsaj s ploščo oskrbela očetov grob, če bi živela. Sicer je rod Blaža Kumerdeja dejansko ugasnil že s smrtjo prvorojenega Jožefa Vincenca.

Težko je reči kaj o vzrokih, zaradi katerih so zakonca Kumerdej umirali otroci. Morda so bile to kake nalezljive ali vročinske bolezni, podhranjenost, morda tuberkuloza. To so bile takrat najpogostejše bolezni, ki so se končavale s smrtjo. Sedaj pa samo predvsem človeško pomislimo, kako sta doživljala starša smrt vseh šestero otrok in to v prvih sedmih letih in pol zakona. Ali niso bili to nečloveško težki udarci, ko sta doživljala ne le smrt svojih malih otrok, ki sta jih ljubila, ampak tudi rušenje svoje družine, ki je nikakor nista mogla ustvariti? Morda Blaž Kumerdej ni na zunaj kazal pred ljudmi svoje hude prizadetosti, vendar ni dvoma, da ga je to razjedalo. Vendar se je držal vsaj na zunaj, morda mu je pri tem nekoliko pomagala krepka gorenjska narava. Vsekakor pa je bilo dosti huje z Marijo Ano, ki je bila predvsem ženska in kot mati sorazmerno mlada in po naravi manj odporna in bolj občutljiva. Vprašljivo je, kakšno je bilo njeno zdravstveno stanje ob času poroke oziroma ob rojstvu prvorojenca. Morda so se že takrat pojavljale prikriti kali takrat neozdravljive tuberkuloze, ki so s smrtjo vsakega izmed otrok vedno bolj razjedale njeno zdravje. Blaž se je znašel tako še pred novo tragedijo. Gledal je, kako se je lotevala bolezen njegove žene.

Tako je prišlo leto 1786, ko je bil Kumerdej premeščen v Celje, kjer je opravljal isto službo kot v Ljubljani. Najverjetneje sta bila zakonca Kumerdej takrat

že brez otrok. Ni znano, katere okoliščine so narekovele, da so poslali v Celje prav njega. Morda je sam zaprosil za to po nasvetu kakega zdravnika, da bi se tam oboleli ženi popravilo zdravje? Tja sta vsekakor odpotovala oba, saj ni verjetno, da bi Blaž pustil svojo bolno ženo v Ljubljani.

V času svojega celjskega službovanja je vplival s svojo prerodno miselnostjo na nekatere jezikoslovce, ki so bili dosegljivi v celjskem okolju. Poskusil je na novo zaživeti v novem okolju. Zagrizel se je v svoje filološko delo. V Celju je končal prvi del slovenskega slovarja in začel pisati tretji del slovnice, za katero je napisal nov, *obširen predgovor 19. januarja 1791*, s prav *borbeno prerodno vsebino*, kjer med drugim izraža tudi *izredno občutje za zgodovino*. Že ti skopi podatki kažejo, da se je Kumerdej zares spet spoprijel z delom, v katerem je iskal tudi sicer uteho svoji bolečini.

Leta 1792 je bil premeščen nazaj v Ljubljano, zelo verjetno na lastno željo. Žal, šestletno bivanje v Celju ni prineslo Mariji Ani izboljšanja. Bolezen se je bližala višku. Udarcem, ki jih ji je prizadejalo življenje se v boleznini izmučeno telo ni moglo več upirati. V boju s smrtjo je omagalo 7. oktobra 1792. Kot vzrok smrti navaja že omenjena mrliška knjiga župnije sv. Petra v Ljubljani »Hektig« (jetika). Tak je bil torej konec 15-letnega zakona Blaža Kumerdeja. Koliko je trpel ob smrti svoje žene, si moremo le težko predstavljati. Izgubil je še zadnje bitje, ki ga je ljubil, ki mu je bilo edino najbližje.

Življenje mu ni pustilo ničesar razen dela in hudih udarcev. Kljub njihovi teži se je poskusil spet zagristi v delo. Po svojih močeh mu je pri filološkem delu pomagal A. T. Linhart, nekaj pa tudi Žiga Zois. Toda le tri leta po smrti Marije Ane, leta 1795, je prizadejal slovenski prerod hud udarec. Umrli je A. T. Linhart. Tako je izgubil Kumerdej svojega edinega najožjega sodelavca in prijatelja razen Zoisa, ki pa je bil že nekaj časa priklenjen na invalidski voziček in na prvo nadstropje svoje palače. Znova se je znašel v življenju sam in osamljen, bolan. Spomini in prestano trpljenje so se oglašali vedno močneje, tragedija njegovega življenja je počasi prehajala v agonijo. Po letu 1798 ni več dokončaval svojih filoloških del, pa tudi tiska svojih »Vadenj«, ki so izšla vsaj še dvakrat, ni nadziral več. Vse, kar je še zmož, je bilo prevajanje uradnih razglasov. Med zadnjimi, ki ga je prevedel Kumerdej, je bil patent proti »vuherniji« z dne 2. decembra leta 1803.

Bolezen se je oglašala vedno močneje, krepko sta jo spremljali samota in osamelost, saj ni imel nikogar svojih več, izguba družine in 13-letno vdovstvo sta vedno bolj izničevala smisel življenja, ne več mlademu, bolnemu Blažu. Nekoč zdravo in krepko telo velikega Blejca je hiralo, življenje je počasi ugašalo na smrtni postelji v sobici hiše Marienplatz 11 (Marijin trg), last sedlarja Fr. Weinharta. Pisali so leto 1805, 10. marca, ko je v prvem dihu prihajajoče pomladi ugasnilo življenje v izmučenem telesu Blaža Kumerdeja. Kot vzrok smrti navaja mrliški list iz arhiva fran-

Cerkev sv. Krištofa v Ljubljani. Na tamkajšnjem pokopališču je bil pokopan Blaž Kumerdej.

čiškanske župnije »Bauchwassersucht« (trebušna vodenica). Pokopali so ga 12. marca 1805 na pokopališču pri sv. Krištofu. Ne vemo, koliko je bilo pogrebcev, vendar pa da misliti dejstvo, da je objavil upoštevani časopis »Allgemeine Literaturzeitung« v Jeni nekrolog kranjskega šolnika. Ni pa znano, kdo je bil tako vpliven, da je uspel z objavo v tem uglednem časopisu. Morda pa je užival Blaž Kumerdej ob smrti večji ugled v tujini, kakor doma, četudi je živel in delal za svoje rojake, za svoj in njihov slovenski jezik! Zakaj ta kulturna pozabljivost? Komu pri nas je bil napoti še mrtvi Blaž Kumerdej? Ali ga je resnično sprejela v svoje nedrje brez tožbe le njegova, kranjska zemlja, ki jo je tako neizmerno ljubil?

In kakšen je konec? Stoletje in pol je bilo dano Blažu Kumerdeju počivati na pokopališču pri sv. Krištofu v Ljubljani. Vendar po tem »večnem« počitku je bil moten njegov »večni« mir. Tako kot mnogih drugih grobove so preorali tudi njegovega. Nekaterim, med njimi A. T. Linhartu so, še pravočasno umaknili nagrobnik na »Navje«. Njegov veliki prijatelj in najožji zadnji sodelavec s filološkega področja, Blaž Kumerdej, pa nima ne na Navju, ne kje druge nobene plošče, ne obeležja. Tudi groba ni več. Edini skupni spomenik vsem na pokopališču bi mogla biti cerkvena sv. Krištofa, vendar je bila napoti gradnji »Gospodarskega razstavišča« tudi ta in je morala pasti. Bil je to čas, ko so ravnali s kulturnimi vrednotami naše preteklosti kot s smetmi. Sicer pa, kdo bi se spominjal človeka, čigar kosti so trohnele že poldrugeto stoletje pozabljene, kot je bilo pozabljeno njegovo delo, o katerem nam pove nekaj slovenska literarna zgodovina, ki je zanimiva le za to stroko.

Vendar pa *ostaja dejstvo, da je bil Blaž Kumerdej do danes največji in najbolj zaslužen Blejec, saj je bil prvi Slovenec, ki je uporabil svoje filološko znanje za razvoj slovenskega literarnega jezika.* Vemo, da narod brez jezika shira in izgine. Vprašajmo se torej: ali

Blaž Kumerdej za svoje delo pred 200 leti, za lepoto slovenskega jezika zares zasluži, da so ga pozabili, ni važno, ali namerno, ali po naključju, ali se prav nič ne zavedamo lepote tega našega jezika, ki je sposoben izražati prav tako najgloblja čustva, kot drugi, svetovni jeziki, ki jim je torej enakovreden? Spomnimo se samo Prešerna in Cankarja, da o drugih ne govorimo. Ali ste kdaj pomislili, dragi Slovenci, da sta se z deli Blaža Kumerdeja, po njegovih naslednikih oplajala jezikovno tudi Cankar in Prešeren in tako naprej vsi do danes? Ali bodo res nanj spominjala samo še njegova, v glavnem rokopisna dela v NUK-u v Ljubljani, dokler jih ne bo popolnoma pokrila praž poza-be? Čas, v katerem živimo, nas sili, da se spomnimo Blaža Kumerdeja in nanj nikoli več ne pozabimo, kajti spomin nanj je del zgodovine slovenskega jezika in slovenskega naroda, zato ta spomin ne sme umreti, sicer ne bo več slovenske zgodovine in ne naroda.

O RODOVNIKU BLAŽA KUMERDEJA IN NJEGOVIH PREDNIKOV IZ RIBNEGA ŠT. 14. »PRI PRIMOŽ«

Prvi Kumerdej iz Ribnega, ki je omenjen s točnim datumom v krstni knjigi blejske župnije, je Andreas (Andrej) in to 31. avgusta 1670. Njegovi vrstniki, verjetno bratje Georg (Jurij), Mihael, Bartholomeus (Jernej), so najbrž sinovi brata Tomaža Kumerdeja, ki mu pa ne vemo imena. Tomaž Kumerdej, ki je v krstnih knjigah omenjen le kot oče sina Jožefa, je pač najstarejši znani Kumerdej, ki pa ni bil gospodar na št. 14, pač pa je bil to verjetno njegov neznani brat oziroma Andrejev, Jurijev, Mihaelov in Jernejev oče. Letnice rojstva zadnjih treh so preračunane iz starosti na dan njihove smrti, kajti krstne knjige datirajo šele od 1. januarja 1670 dalje. Prav tako je tudi domnevna rojstna letnica najstarejšega znanega Kumerdeja, Tomaža (okoli l. 1655) glede na rojstvo njegovega prvorojenca Jožefa. Vse kaže, da

je rod *Tomaža Kumerdeja* ugasnil s smrtjo njegovih vnukov oziroma otrok sina *Jožefa*.

Gospodar na št. 14 je bil verjetno *Tomažev*, nam nezneni brat, ki ga je nasledil sin *Andrej*, roj. 31. avgusta 1670, njega pa sin *Primož*, roj. 26. maja 1694. Ker v nadaljevanju rodovnika ni zaslediti še kakega *Primoža*, saj je verjetno obdržalo domače ime »Pri *Primožu*«, po *Andrejevem* sinu. Kaže, da *Primož* ni imel niti bratov, niti potomcev. Tako ga je nasledil sin *Georga* (*Jurija*) *Kumerdeja*, roj. 1668, *Joannes* (*Janez*), roj. 19. junija 1706. S tem je postal torej *Jurij*, oziroma njegov sin *Janez Kumerdej*, četrtojeni zakonski otrok (sicer prvorojeni sin) oziroma petorojeni (prvi otrok je bila nezakonska hči *Marija*!) začetenik še danes obstoječe veje *Kumerdejevega* rodu na hišni številki 14, v *Ribnem*, ali sedaj *Savska 41 isto tam*. Tako vsaj kažejo iz blejskih krstnih in mrlških knjig dosegljivi podatki.

Janeza Kumerdeja je nasledil izmed njegovih 15 otrok, četrtojeni sin *Anton*, rojen 11. januarja 1739. Temu je rodila žena sedmero otrok. Ko se jima je rodil drugi otrok, *Mihael*, 25. septembra 1772, je v krstno knjigo prvič vpisana št. 14, *Ribno*. Tako je prav ta podatek napotek, ki nas pripelje, če sledimo rodu *Kumerdejev* nazaj, do naslednika *Andrejevega* sina *Primoža*, *Jurijevega* sina *Janeza*. Seveda pa ne vemo zakaj se je to zgodilo. Vzrokov je lahko več: bolezen s smrtnim izidom, ali pa kaka druga nesreča, ali pa je *Primož* ostal brez potomcev, kar je še najbolj verjetno.

Antona Kumerdeja je nasledil tretjerojeni sin *Jožef*, roj. 12. marca 1774. Žena mu je rodila sedmero otrok; šesta in sedma sta bili deklici z istim imenom *Marija*. To kaže na to, da je starejša umrla pred rojstvom mlajše, kar je možno sklepati tudi iz rojstnih podatkov obeh. *Jožefa* je nasledil drugorojeni otrok oziroma prvorojeni sin *Tomaž*, rojen 7. novembra 1806. Za njim je bil gospodar sin *Valentin*, rojen 7. januarja 1840. Njega je nasledil sin, prav tako *Valentin*, rojen 24. julija 1878. Njegov sin, sedanji gospodar, prav tako *Valentin*, je bil rojen 4. februarja 1924. Slednji ima še brata *Jožeta*, ki je rojen 20. aprila 1926, ki živi sicer z družino (ženo, hčerko in sinom) v *Ljubljani*, sicer ima pa hišo na *Koritnem*, in sestro *Francko*, rojeno l. 1927, poročeno *Kajdiž*, ki živi na *Mlinem* na *Bledu*. Sedanji gospodar *Valentin* ima tudi sina *Rada*, rojenega 30. junija 1958, in štiri hčerke; izmed teh si je *Helena*, poročena *Prešern* zgradila z možem hišo na mestu, kjer je stala prvotna hiša, *Ribno* št. 14, ki je pogorela ob požaru l. 1900, ko je požar uničil še štiri sosednje hiše. Sedanja domačija *Kumerdejevih* stoji namreč cca 15 metrov stran od pogorele in je nasledila prvotno številko stare hiše, *Ribno* št. 14, oziroma sedaj *Ribno*, *Savska* št. 41. S tem je končana razlaga o izvoru in nadaljevanju danes živečega rodu *Kumerdejev* v *Ribnem*.

Vendar pa moramo pripomniti še to, da se je mlajši brat *Janeza Kumerdeja* oziroma najmlajši sin *Jurija Kumerdeja*, *Anton*, rojen 12. junija 1713, odselil od doma, si ustvaril svojo družino in imel dve hčerki:

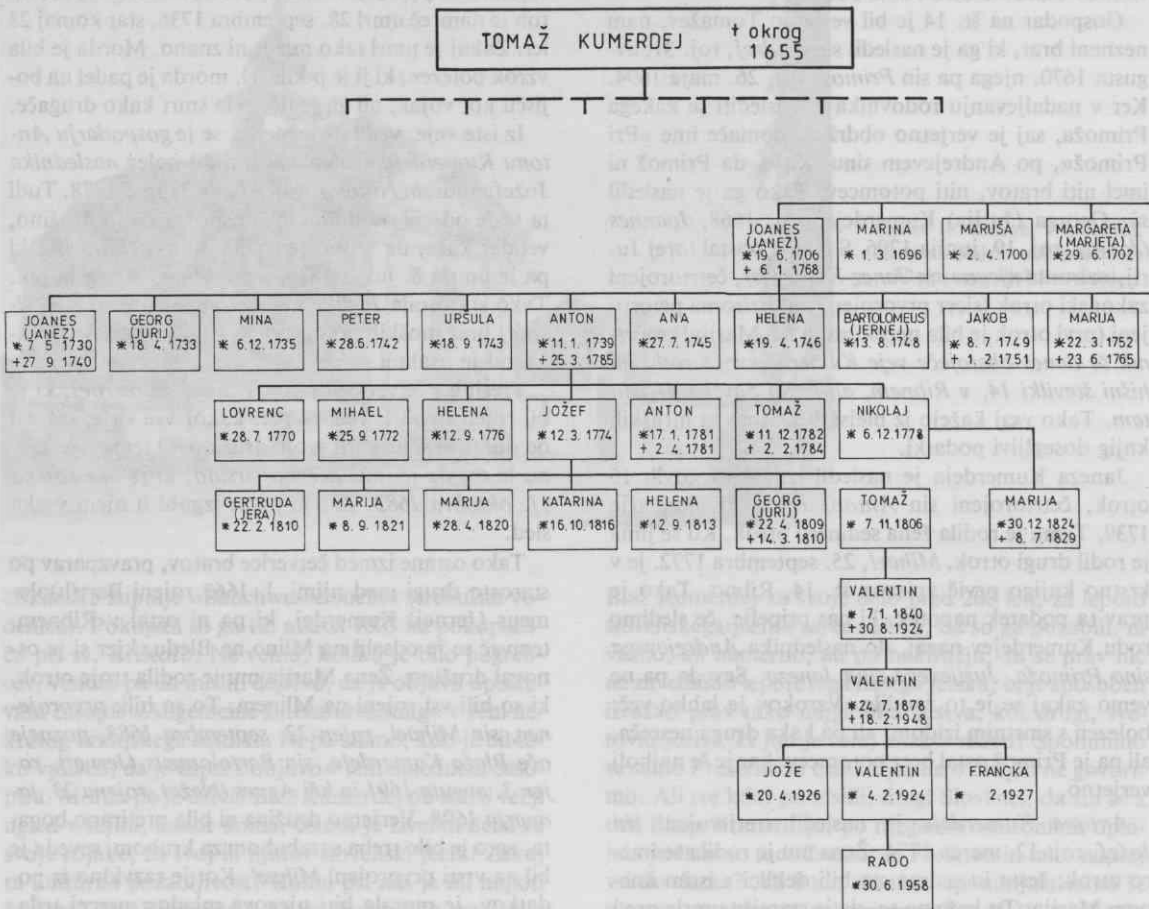
starejšo *Marijo* in mlajšo *Elizabeto*; slednja pa je bila rojena šele po očetovi smrti, 16. novembra 1736. *Anton* je namreč umrl 28. septembra 1736, star komaj 23 let. Zakaj je umrl tako mlad, ni znano. Morda je bila vzrok bolezen, ki ji je podlegel, morda je padel na bojišču kot vojak, ali ga je doletela smrt kako drugače.

Iz iste veje, vendar poznejše, se je gospodarju *Antonu Kumerdeju* (roj. 1739) rodil poleg naslednika *Jožefa* tudi sin *Nikolaj*, rojen 6. decembra 1778. Tudi ta se je odselil od doma in si osnoval svojo družino, vendar kaže, da se mu je rodila samo hči *Marija*, ki pa je umrla 8. julija 1829, stara komaj 4 leta in pol. Tako sta ostala *Jurijev sin Anton* in *Jožefov sin Nikolaj* brez moških potomcev in v tej smeri nadaljevanji rod je usahnil.

Tretji od četverice bratov, *Mihael Kumerdej*, ki je bil rojen okoli l. 1660, se je, kakor vse kaže, odselil od doma in si ustvaril svojo družino. O tem pa je znano le to, da je imel hčerko *Uršulo*, ki je bila rojena 11. oktobra 1682. Zatem pa se izgubi o njem vsaka sled.

Tako ostane izmed četverice bratov, pravzparav po starostu drugi med njimi, l. 1663 rojeni *Bart(h)olomeus* (*Jernej*) *Kumerdej*, ki pa ni ostal v *Ribnem*, temveč se je odselil na *Mlino* na *Bledu*, kjer si je osnoval družino. Žena *Marija* mu je rodila troje otrok, ki so bili vsi rojeni na *Mlinem*. To so bili: prvorojenec, sin *Mihael*, rojen 22. septembra 1688, poznejše oče *Blaža Kumerdeja*, sin *Bartolomeus* (*Jernej*), rojen 3. avgusta 1691 in hči *Agnes* (*Neža*), rojena 23. januarja 1698. Verjetno družina ni bila pretirano bogata, zato je bilo treba s trebuhom za kruhom, seveda je bil na vrsti prvorojeni *Mihael*. Kot je razvidno iz podatkov, je morala biti njegova mladost precej trda, saj se je ženil šele, ko je imel že skoraj štirideset let. Verjetno prej ni imel sredstev, ki bi mu omogočila preživljati družino. Morda si jih je pridobil z ženitvijo? Vsekakor je pristal v *Zagoricah* na *Bledu*, kjer kaže, da sta se ustalila z ženo *Marijo* v hiši s takratno hišno številko *Auriz 28* (*Zagorice 28*), danes *Zagoriška* št. 18, kjer so bili rojeni njuni štirje otroci. To so bili: prvorojeni sin *Bartolomeus* (*Jernej*), rojen 15. avgusta 1728, drugi je bil prav tako sin, *Joannes* (*Janez*), rojen 28. maja 1732, tretji, tudi sin *Blasius* (*Blaž*), rojen 27. januarja 1738 in hči *Elizabeta*, rojena 19. novembra 1740. V času, ko so se rodili *Mihaelu Kumerdeju* ti štirje otroci, je bil v tej hiši, *Auriz* št. 28, gospodar *Matija Sk(u)ble*, ki je umrl 18. februarja 1755. — O tem, kaj se je zgodilo z družino *Mihaela Kumerdeja*, je možno ugotoviti le to, da je on sam umrl 16. novembra 1763, starejšega sina *Jerneja* je še možno zaslediti 9. maja 1782 kot krstnega botra sosedovemu otroku v *Zagoricah*. Kaj se je zgodilo s sinom *Janezom* in s hčerko *Elizabeto*, pa ni znano. Verjetno so ti trije otroci *Mihaela Kumerdeja* ostali brez potomstva. Tako kaže, da je le sin *Blaž* osnoval družino. Od *Mihaelove* družine je zaslediti še njegovo ženo, oziroma mater *Blaža Kumerdeja*, *Marijo Kumerdej*, ki je umrla prav tako v *Zagoricah*, vendar na št. *Auriz 6*, sedaj *Grič* št. 7, kjer so lastniki danes *Je-*

RODOVNIK KUMERDEJEVIH - PRI PRIMOŽ (RIBNO ŠT. 14)

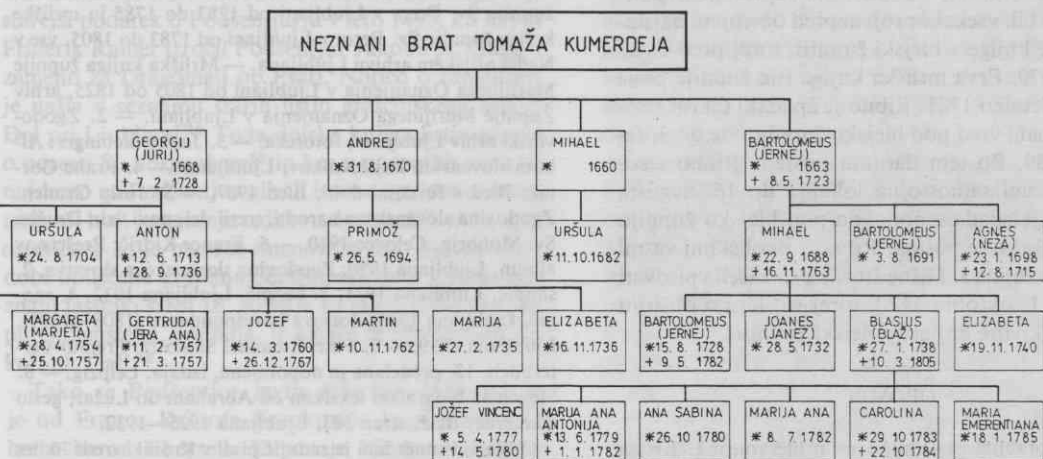
šetovi, oziroma Karel Ješe. Marija Kumerdej je umrla 29. aprila 1785, stara 78 let. Po teh podatkih je bila rojena okoli l. 1707.

Kakor smemo domnevami, si je Mihael Kumerdej le toliko opomogel, da si je mogel privoščiti šolanje svojega sina Blaža v ljubljanskih šolah. Ali pa so mu pomagali drugi, morda duhovščina? Zelo možna je tudi ta domneva, saj vemo, da je hodil Blaž na ljubljansko bogoslovje. Kakorkoli že, Blaž je bil edini, ki je nadaljeval svoj rod, vendar ne na Bledu, pač pa v Ljubljani, kjer je živel in deloval. Tam se je poročil z Marijo Ano de Garzoni, ko mu je bilo blizu 39 ali 40 let, Mariji Ani pa okoli 18 ali največ 19 let. Tako se je rodilo Blažu Kumerdeju in njegovi ženi Mariji Ani, rojeni de Garzoni, v letih 1777 do 1785 šestero otrok, in sicer sin Jožef Vincenc, rojen 5. aprila 1777, hči Marija Ana Antonija, rojena 13. junija 1779, hči Ana Sabina, rojena 26. oktobra 1780, hči Marija Ana, rojena 8. julija l. 1782, hči Carolina, rojena 29. oktobra 1783, hči Marija Emerentiana, rojena 18. januarja 1785.

Vsi otroci so bili rojeni v Ljubljani. Kolikor je bilo možno dognati po podatkih iz mrliških knjig župnije

sv. Nikolaja v Ljubljani in župnije sv. Petra, prav tako v Ljubljani (oboje v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani), od l. 1777 do l. 1805, sta umrla Jožef Vincenc 14. maja 1780, star 3 leta in 1 mesec in hči Marija Ana Antonija 1. januarja 1782, stara 2 leti in 6 mesecev, oba na območju župnije sv. Nikolaja. Hči Carolina pa je umrla 22. oktobra 1784, stara komaj 1 leto; na območju župnije sv. Petra. Vsekakor Blaž Kumerdej po smrti sina Jožefa Vincenca ni imel moških potomcev, kako pa je bilo s hčerami Ano Sabino, Marijo Ano in Marijo Emerentiano, je pa težko ugotoviti, kajti v arhivskih knjigi je marsikaj zaradi poškodovanosti (zabrisanosti) popolnoma nečitljivo. Vsekakor pa upravičeno domnevamo, da so tudi ostale tri hčere umrle v zgodnjem otroštvu in ni verjetno, da je katera med njimi odrasla in se poročila; sicer pa bi tudi v tem primeru rod Blaža Kumerdeja ugasnil. Zelo dvomljivo je, da bi preživele svojo bolno mater. Marija Ana Kumerdej, rojena de Garzoni, je namreč bolehala za jetiko in ji podlegla 7. oktobra 1792 v Ljubljani, na območju župnije sv. Petra, stara komaj 35 let.

Blaž Kumerdej je po vseh teh izgubah, ki so ga, ra-

zumljivo, težko prizadele, zbolel in po skoraj 13-letnem vdovstvu in večletnem bolehanju, *podlegel trebušni vodenici 10. marca l. 1805 v hiši Marienplatz 11 (pozneje Marijin trg), na območju frančiškanske župnije*. Da so pomrle tudi hčere *Ana Sabina* in *Marija Ana* ter *Marija Emerentiana*, govori dejstvo, da po smrti *Blaža Kumerdeja* njegov grob ni imel niti plošče, ne spomenika, kar bi bilo pa skoraj neverjetno, saj bi bila ob njegovi smrti njegova najmlajša hči *Marija Emerentiana* stara 20 let in bi mogla skrbeti za grob svojega očeta. Tako pač ni bilo več nikogar njegovih najbližjih, Bled pa je bil daleč, če je še sploh kdo živel izmed bratov ali pa sestra, Ribno je bilo sorodstveno še bolj oddaljeno. Kaže, da so pozabili nanj tudi kulturniki tistega časa, razen, verjetno, barona Žige Zoisa, ki pa ga je bolezen priklepala na njegovo hišo v Ljubljani, pa še tam se je mogel gibati le s pomočjo invalidskega vozička, ki ga je konstruiral sam. Kljub temu pa je postavil svojemu pokojnemu sodelavcu svojevrsten spomenik s tem, da je ohranil kar precejšen del rokopisne zapuščine s področja filologije. Za Zoisom je to zapuščino varoval Franc Serafin Metelko, sedaj pa jo hrani Narodna in univerzitet-

na knjižnica (NUK) v Ljubljani.

Kot je razvidno iz mrliške knjige župnije sv. Petra v Ljubljani, je umrla pri Blažu Kumerdeju 7. oktobra 1773 *Barbara Kumerdej*, verjetno teta (morda vdova po Blaževem stricu Jerneju), *stara 70 let*. Zelo verjetno je, da mu je gospodinjala, zaradi česar se tudi ni ženil, doler je živela. Po njeni smrti pa je najbrž le uvidel, da je potrebna v gospodinjstvu ženska roka in se je tako pri skoraj že 40 letih oženil. Drugega mu tudi ni kazalo, saj v njegovi bližini ni bilo več nikogar izmed Kumerdejevih.

Opomba: V rodovniku je pri nekaterih imenih opuščen čas smrti. Kot je bilo opomnjeno že v tekstu, so nekatera mesta v teh starih krstnih in mrliških knjigah povsem zbledela, razmazana in zato nečitljiva, kar je tudi glavni vzrok, da teh podatkov ni bilo mogoče najti. Sicer pa se temu ni čuditi, če vemo, da so najstarejše teh knjig stare 300 let. Seveda je podobno tudi z novejšimi med njimi. Manj možno je, vendar dopustno, da teh podatkov ni bilo iz nam neznanih razlogov. — Letnice, pred katerimi je kratica o. (okoli), so preračunane po času smrti določene osebe in

oznaki starosti ob času smrti. To velja predvsem za rojstne letnice prvih, v rodovniku zapisanih Kumerdejev, ki so bili vsekakor rojeni pred obstojem najstarejše krstne knjige v blejski župniji, torej pred 1. januarjem 1670. Prva mrliška knjiga iste župnije pa je datirana z letnico 1701. Ribno je spadalo takrat s soslednjimi vasi vred pod blejsko župnijo vse do 3. februarja 1789. Po tem datumu postane Ribno s soslednjimi vasi samostojna lokalija do 16. avgusta 1812, nato je spadala ponovno pod blejsko župnijo do leta 1903, ko je postalo Ribno z okoliškimi vasi samostojna župnija. Hišne številke so začeli vpisovati v te knjige 1. oktobra 1770, torej sto let po obstoju najstarejše krstne knjige v blejski župniji.

OPOMBE

Avtor je uporabljal naslednje vire in literaturo: 1. Krstne knjige župnije Bled od 1. januarja 1760 in mrliške knjige župnije Bled od leta 1701; krstna knjiga lokalije Ribno od 3. marca 1789 do 16. avgusta 1812; krstne knjige župnije Sv.

Nikolaja v Ljubljani od 1777 do 1782 in mrliške knjige župnije Sv. Nikolaja v Ljubljani od 1777 do 1805; krstne knjige župnije Sv. Petra v Ljubljani od 1783 do 1785 in mrliške knjige župnije Sv. Petra v Ljubljani od 1783 do 1805, vse v Nadškofijskem arhivu Ljubljana. — Mrliška knjiga župnije Marijinega Oznanjenja v Ljubljani od 1803 do 1825, arhiv župnije Marijinega Oznanjenja v Ljubljani. — 2. Zgodovinski arhiv Ljubljana, fototeka. — 3. Janko Šlebinger: Album slovenskih književnikov, Ljubljana. — 4. Franc Gornik: Bled v fevdalni dobi, Bled 1967. — 5. Josip Gruden: Zgodovina slovenskega naroda, tretji del, novi vek, Družba Sv. Mohorja, Celovec 1910. — 6. France Kidrič: Prešernov album, Ljubljana 1950; Zgodovina slovenskega slovstva, 2. snopič, Ljubljana 1931, 3. snopič, Ljubljana 1932, 4. snopič, Ljubljana 1935; Zoisova korespondenca (1808—1809), Ljubljana 1939. — 7. Petri-Emanuel Samostz: Fremdwoerterbuch, 13. predelana in dopolnjena, izdaja, Leipzig. — 8. Slovenski biografski leksikon od Abraham do Lužar, geslo Kumerdej Blaž, stran 583, Ljubljana 1925—1932.

O Blažu Kumerdeju je zadnjič pisal v Kroniki sredi 70. let Etbin Bojc (Začetni razvoj osnovnega šolstva na Slovenskem: Ob 200-letnici terezijanskih šol. Kronika 22, 1974, str. 179—189). Op. ur.

IZ ŽIVLJENJA MALIH GRAŠČAKOV ČOPOV V OBDOBJU 1748—1848

BORIS GOLEC

DVOREC PODŠENTJUR

V hribovski vasi Podkum, prej Št. Jurij pod Kumom, stoji na južni strani hribčka z župnijsko cerkvijo sv. Jurija Čopova kmečka domačija. Zunanji videz izpred dvesto let je ohranila le velika enonadstropna hiša, nekdanji dvorec Podšentjur; na kmetiji živijo potomci graščakov Čopov, spomin na fevdalni značaj Čopovine pa je med Kumljanci domala zbledel.

Doslej je pisal o dvorcu Vinko Möderndorfer v Slovenski vasi na Dolenjskem¹ ter o lastnikih Majda Smole v Graščinah na nekdanjem Kranjskem.² Möderndorfer je vse preveč zaupal skromnemu ljudskemu izročilu, ga nekritično povezal z dostopnimi pisanimi viri in ustvaril o preteklosti Podšentjurja in Čopove rodbine patetično podobo, ki v marsičem ne ustreza resnici. V Krajevnem leksikonu Dravske banovine³ naletimo o dvorcu zgolj na nekaj izročila, Krajevni leksikon Slovenije⁴ pa navaja tudi Möderndorferjeve napačne podatke. Namen pričujočega sestavka je popraviti dosedanje zmote, predvsem pa osvetliti gospodarski in družbeni položaj ter nasploh način življenja rodbine graščakov-kmetov Čopov v zadnjih sto letih do zemljiške odveze, ko so se Čopi postopoma povsem pokmetili in pognali v krajih pod Kumom trdne korenine.

Dvorcu je dala imel lega pod cerkvijo sv. Jurija in je prvič omenjen s slovenskim imenom *Pod Sent Jurja(e)m* konec 17. stoletja pri Valvasorju.⁵ V kranjski deželni deski se je uradno imenoval *Hof St. Jörgen*,⁶ iz dokumentov pa so znane še druge oblike imena, kot *St. Georgen*, *St. Irgen*, *St. Irgenhof* ali *St. Jörgenhof*.⁷ Tudi ljudsko poimenovanje je bilo različno. Tako je v šentjurijski mrliški matici vpisana leta 1791 smrt Čopovega otroka *u grado*,⁸ slovensko pisana oklicna knjiga pa govori med letom 1815 in 1845 trikrat o *šentjurski grašini* in dvakrat o *grašinaku* Čopu.⁹ Ustaljenega imena dvorec v tem času bržkone sploh ni imel, saj najdemo v uradnem seznamu kranjskih graščin iz leta 1854 dve imeni — *Sveti Jur* in *Podšentjur*.¹⁰ Za slednje, ki je še najbližje Valvasorjevemu poimenovanju, se je odločila tudi Majda Smole.¹¹ Do danes se je med Kumljanci ohranil nejasen spomin na nekdanje *graščinsko poslopje*, sicer pa je vsa starejša imena dvorca povsem zasenčila Čopovo rodbinsko ime.¹²

Kdo in kdaj je dvorec zgradil, ni znano. Od približno leta 1400 lahko po doslej znanih srednjeveških virih zasledujemo le toponim Št. Jurij pod Kumom (S.